

EĞİTİM, SÜMERLER YAZIYI BULUNCA BAŞLADI

Yazının keşfinden önce eğitim, aile fertlerinin çocuklara öğrettiği bilgiyle sınırlıydı. Yazı bulununca, eğitim uzman öğretmenlerce verilmeye başladı.

Yazının Keşfinden Sonra Eğitim Şekil Değiştirdi

Yazının keşfinden önce, erkek çocuklar avlanma, yiyecek toplama ve saldırganlardan korunmayı, kızlar ise ev işlerini öğrenirdi. Yaşlılar, çocuklara efsaneler, ilahi, şiir ve bilmece ezberletip pratik bilgiler öğretirdi. Sümerler M.Ö. 3200'de yazıyı keşfedince, krallar tahıl ve canlı hayvanların kayıtlarını daha iyi tutmaya başladı. Krallar yasa ve önemli kararlarını da yazıya döktü. Rahipler dini bilgileri yazılı hale getirdi. Krallar için yeterli sayıda katip yoktu. Dini kurallar, dua ve ilahiler ile törenlerin düzenini kayda geçirmek için mabetlerde de katiplere ihtiyaç doğdu. Sümerler katip yetiştirmek amacıyla dünyanın ilk okullarını kurdu. Sümerler'in ardından Mısırlılar ve Hititler de devletin önemli yazılarını yazdırmak için mabetlerin yakınında veya bitişiğinde katip okulları açtı.

**Sümer döneminde bir katip
(M.Ö. 2400)**

Sümer, Mısır ve Hitit Okulları'nda Eğitim

Sümerler'e ait okullarda sıradan ailelerin çocukları okutulmazdı. Asil veya zengin aile çocukları ile babası katip veya bürokrat olanlar okuyup katip olurdu. Öğrenciler çoğunlukla erkekti, kız sayısı yok denecek kadar azdı.

Katipler, kralların devlet sırrı sayılan mektuplarını yazıp envanter tutacağı için onların güvenilir ailelerin çocuğu olması istenirdi. M.Ö. 2000'den kalan bir kil tablette 500 katibin adı ve baba meslekleri tespit edildi. Tümüünün babası zengin kişilerdi. Krallar okuma yazma bilmezdi, bu nedenle kralların mektuplarını okuyan ve yazan katiplerin bazen küçük hileler yaptığı biliniyor. Katipler bazen, kralın mektubunun altına mektubun gönderildiği kralın katibi için gizli mesaj yazardı. Örneğin bir kral mektubunda, katibin karşı taraftaki katibe "bana koyun yollayacaktın ama hala gelmedi" yazdığı biliniyor. Okuldaki hocalar genellikle rahipler ve katiplerden oluşurdu. Öğrencilere okuma yazma dışında matematik de öğretilirdi. Sümer ve Hititler'de sayı sistemi 60 tabanına göre idi, ağırlık birimi de "şekel"di (1 şekel=12.8 gram). Bir "mina" da 60 şekele eşitti. Sarayda fal bakmak ve hastalık tedavi etmek için eğitilmiş kişiler vardı. Okullar sarayın bulunduğu başkentteki mabetlerin yakınında olurdu. Hititler'in Hattuşuş dışında da katip okulları açtığını açıklayan bilim adamları var.

**Kral Berrakip ve katip (Geç Hitit dönemi M.Ö. 750)
ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi (replika)**

Sümer Okullarında Okuma Yazma Öğretimi

Sümer okullarında, öğretmen ve kıdemli öğrenciler yeni öğrencileri eğitirdi. Kıdemli öğrenci veya öğretmen ıslak bir kil tabletin sol tarafına harf, hece veya basit kelimeler yazar ve öğrenciler bunları kilin sağ tarafına kopyalardı.

Kil ıslak olduğu için hataları silip düzeltmek kolaydı. Öğrenciler tecrübe kazandıkça kopyaladıkları metinler zorlaşırdı. Son aşamada öğrencilere kitaplar kopyalatılırdı. Öğretmene saygı göstermeyen veya ödevlerini yapmayanlara sopayla vurularak ceza verilirdi. Bazı velilerin, öğretmene rüşvet vererek çocuklarını okulda rahat ettirdiği biliniyor. S. N. Kramer'in tercüme ettiği Sümer tabletinde "...Baba çocuğun dediklerini önemsemi ve öğretmeni eve getirip başköşeye oturttu... çocuk babasına okulda öğrendiklerini anlattı... ziyefetten sonra... baba öğretmeni giysilerle donattı hediye verdi parmağına yüzük taktı..." yazmaktadır. Tablet öğretmenin çocuğa dua etmesiyle biter. Başka bir kil tablette "..öğretmen başıma vurdu ve bilgiler kafama girdi." diye yazar. Bir Sümer bilmecesi: "O ev ki cennet gibi... Gözü kapalı biri oraya girdi, gözü açılmış olarak çıktı" cevap: "okul". Sümer okullarında velilerin ne kadar ücret ödediği bilinmiyor. Hititler, okula gönderilen her öğrenci için öğretmene 6 shekel ücret öderdi.

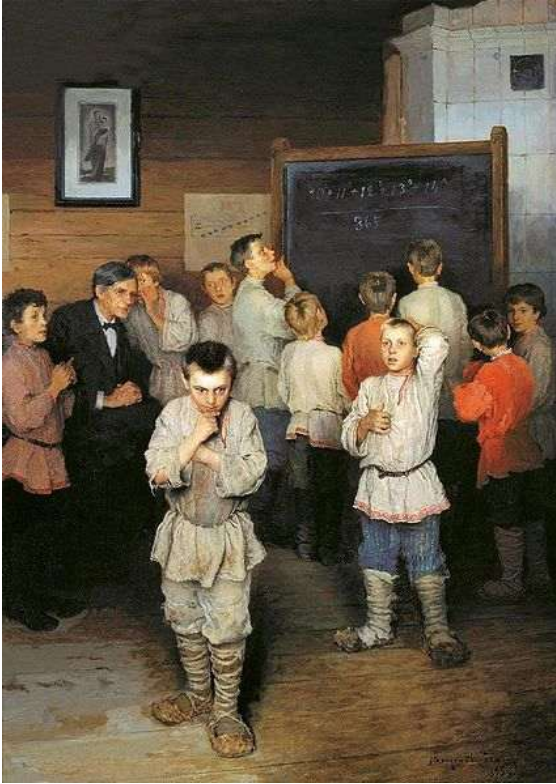

Mısır'da katipler (Taş kabartma)

Eğitimin Yaygınlaşması ve Eğitim Alma Hakkının Kazanılması

Sümer, Hitit ve Mısır'ın ardından Hindistan ve Çin'de okullar açıldı. Çin'de erkeklere yazı yazma, matematik, ok atma, savaş arabası sürme ve müzik, kızlara ise ipek dokumacılığı öğretilirdi. Atina'da M.Ö. 450'de eğitim paralıydı ve öğrencilere müzik, edebiyat ve tarih öğretilirdi. Isparta'da erkek çocuklar, 7 yaşında aileden alınır ve askerlik sanatı öğretilirdi. Halk okuma yazma bilmezdi. Avrupa'da eğitim M.S. 600'lerde kiliselerde başladı. İlk

üniversiteler M.S. 1000'de Avrupa'da ortaya çıktı. Orta Doğu bölgesinde M.S. 850'de eğitim önem kazandı. Abbasi halifeleri döneminde dünya çapında bilim insanları yetişti. Osmanlı döneminde medreseler başarılıydı, ancak başarıları uzun ömürlü olmadı. Saray için bürokrat yetiştiren, II. Murat'ın kurduğu Enderun'da değerli yöneticiler yetişti. Kağıt ve matbaanın keşfi eğitimin yaygınlaşmasını hızlandırdı. Atatürk, cumhuriyeti kurduktan sonra, ülkemiz modern ilk, orta ve yüksek eğitim sistemine kavuştu. Avrupa'da eğitim alma hakkı ilk kez 1952'de Avrupa İnsan Hakları Toplantısı'nda benimsendi. Dünyadaki her insanın eğitim alma hakkı 1966'da Birleşmiş Milletler Toplantısı'nda alındı.

Rusya'da akıldan hesap yapma dersi (1895)

Tüm insanlara eğitim alma hakkı, Sümerler yazıyı bulduktan 5 bin yıl sonra verildi. Dünyada refah ve barış, eğitim düzeyi arttıkça kalıcı olacaktır.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü